

UWAGA

Wszystkie oryginały/zabytki/eksponaty muszą być zabezpieczone przed dostępem przez osoby niepowołane.

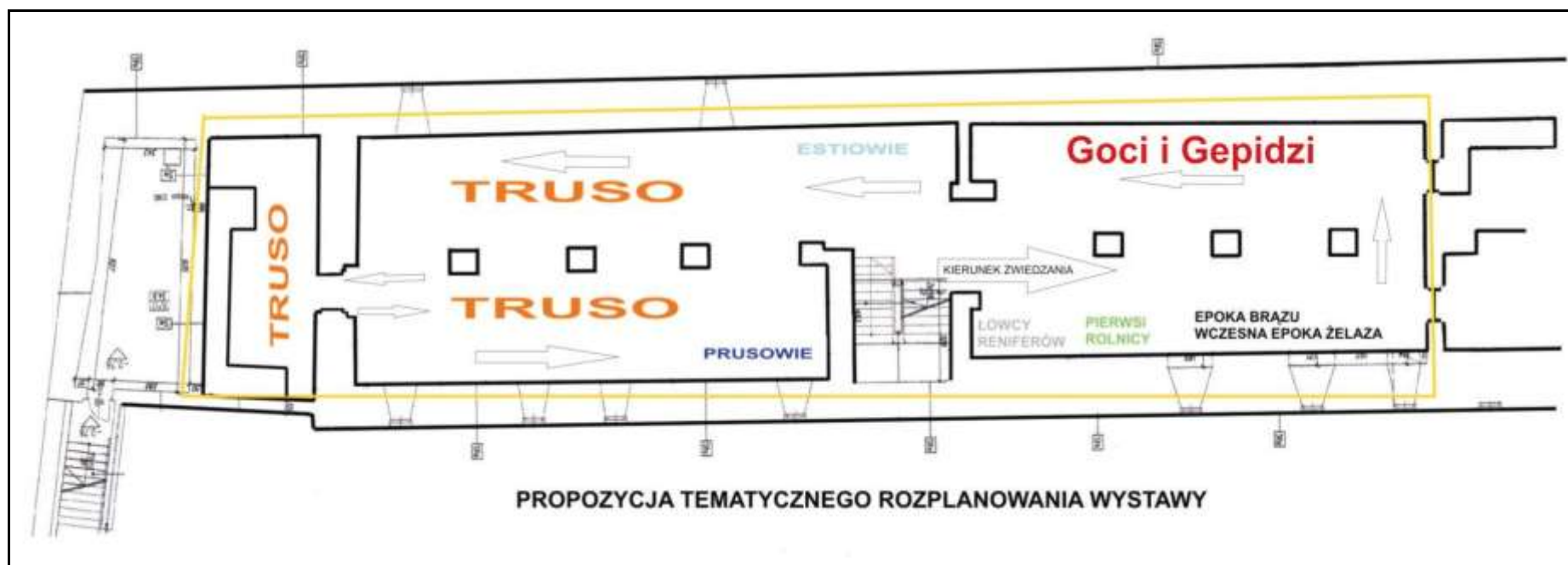
SCENARIUSZ MERYTORYCZNY WYSTAWY STAŁEJ I SUGESTIE PRZESTRZENNE

CZĘŚĆ I

PRZEZ BURSZTYNOWE POMOSTY

Żuławy Wiślane i Wysoczyzna Elbląska w okresie wczesnodziejowym

LOKALIZACJA - PIWNICE (PATRZ PLAN NR 1)

Plan nr 1. Rzut piwnic podzamcza z propozycją tematycznego rozplanowania wystawy.

I - OGÓLNY OPIS/IDEA TEJ CZĘŚCI WYSTAWY

I.1 GŁÓWNE PRZESŁANIE WYSTAWY

Środowisko naturalne zawsze odgrywało znaczącą rolę w gospodarce każdej z wydzielonych archeologicznie kultur. Odwracając ciąg przyczynowo-skutkowy, możemy powiedzieć, że środowisko naturalne wpływało też na kształtowanie się oblicza kulturowego konkretnych społeczności, zamieszkujących ściśle określone (specyficzne) regiony. W przypadku niektórych społeczności rola ta zdaje się być wręcz wiodąca, co poświadczają odkrycia archeologiczne.

I.2 ZAKRES TERYTORIALNY WYSTAWY

Ryc. 1. Zdjęcie satelitarne terenów, na których znajdują się stanowiska archeologiczne, które prezentowane będą na wystawie. 1 - Janów Pomorski/Truso; 2 - Weklice cmentarzysko OWR; 3 - Bągart - pomosty - neolit, epoka brązu, okres wpływów rzymskich, wczesne średniowiecze; 4 - Elbląg Pole Nowomiejskie OWR, WŚ; 5 - Elbląg Benkenstein WŚ; 6 - Suchacz - neolit; 7 - Tolkmicko obozowisko ludności kultury świderskiej - schyłkowy paleolit/mezolit; 8 - Nowinka OWL/WŚ; 9 - Wybicko - neolit; 10 - Lubieszewo cmentarzysko OWR; 11 - Piórkowo cmentarzysko kurhanowe WEŻ.

Tereny nadmorskie, ujścia wielkich rzek, obszary nadzalewowe były zawsze, zarówno w dalekiej przeszłości jak również obecnie miejscami wyjątkowymi. W takie rejony ściągały na przestrzeni wieków najbardziej dynamiczne i prężne grupy ludzkie. Były to obszary niezwykle atrakcyjne dla osadnictwa, a także dla handlu i rzemiosła. Takimi terenami były w przeszłości ziemie położone w rejonie ujścia Wisły - **Żuławy**

Wiślane i Wysoczyzna Elbląska (ryc. 1) - taki też zakres terytorialny wyznaczono dla wystawy.

Elementem przewodnim wystawy, spinającym jednocześnie obszar Żuław z Wysoczyzną, powinny być pomosty Bagardzkie - neolityczny, z epoki brązu, z okresu wpływów rzymskich i hipotetyczny pomost i droga wczesnośredniowieczna.

Należy opracować plastyczną koncepcję mapy tytułowej oraz map osadniczych dla każdego omawianego okresu z zaznaczonymi pomostami jako elementem stałym/spinającym/przewodnim.

I.3 ZAKRES CHRONOLOGICZNY

Przełom IX i VIII tysiąclecia p.n.e. – XIII wiek n.e.

Tak określone ramy czasowe wystawy, stwarzają z jednej strony możliwość dynamicznego pokazania przemian osadniczych oraz dziejów zasiedlenia Wysoczyzny Elbląskiej i Żuław Wiślanych, z drugiej zaś, z uwagi na ograniczoną przestrzeń wystawienniczą, wymuszają konieczność skupienia się na najważniejszych odkryciach i zagadnieniach.

I.4 ZAKRES TEMATYCZNY - ZARYS

Wystawa zawierać powinna najbardziej istotne, przełomowe dla dziejów tych terenów wydarzenia związane z przemianami osadniczymi i kulturowymi, pokazane na tle zmieniających się warunków klimatycznych. Wystawa opierać się będzie o dwa główne filary tematyczne, bazujące na dwóch istniejących wystawach - „Historia Gocka” i Truso - nadmorskie emporium”. Wszystkie części wystawy pokazane będą w układzie chronologicznym.

UWAGI DODATKOWE

Należałoby uwypuklić znaczenie bursztynu – wątek ten powinien przewijać się zwłaszcza w schyłkowym neolicie, okresie wpływów rzymskich (źródła pisane i odkrycia archeologiczne dotyczące szlaku bursztynowego), okresie wędrówek ludów (list króla Teodoryka do Estiów) jak też we wczesnym średniowieczu (znaczenie bursztynu w Truso).

Wystawa powinna bazować na wiadomościach uzyskanych w trakcie badań wykopaliskowych – powinna prezentować aktualny stan naszej wiedzy o okresie pradziejowym i wczesnośredniowiecznym.

Uwypuklone powinny być tu również informacje pochodzące z najstarszych źródeł pisanych (autorów antycznych oraz średniowiecznych) – odpowiednio wybrane fragmenty przekazów powinny pełnić funkcję szkieletu narracyjnego wystawy.

II. GŁÓWNE ELEMENTY/DZIAŁY WYSTAWY

II.1 ŁOWCY RENIFERÓW

Pojawienie się człowieka na tym obszarze - ludność kultury świderskiej - łowcy reniferów.

ZABYTKI LUB INNE ELEMENTY (IKONOGRAFIA)

15-20 krzemiennych grotów strzał (tzw. „liściaków” z Tolkmicka). Z uwagi na małe rozmiary tych zabytków (4-6 cm długości), przynajmniej 3 grotów powinny być prezentowane na drzewcu strzały.

2 siekiery-tłuki z poroża (długość: 19 i 14 cm), osadzone na drewnianych trzonkach.
SUGESTIE PRZESTRZENNE - patrz ryc. 1

Głównym elementem tej części wystawy powinien być zrekonstruowany (w skali 1:1) szałas myśliwego-łowcy. Zrekonstruowany szałas powinien być dostępny dla zwiedzającego, zaprojektowany i zrealizowany z uwzględnieniem wymogów lekcji muzealnych realizowanych przez Muzeum dla dzieci i młodzieży szkół podstawowych, gimnazjów i liceów. Należy uwzględnić repliki używanych wówczas przedmiotów. Tłem dla zrekonstruowanego szałas, powinna być wielkoformatowa, rysunkowa, malarska lub fotograficzna rekonstrukcja ówczesnego krajobrazu ustępującego lodowca ze stadem reniferów i grupą myśliwych.

Na planszy powinny być podane podstawowe informacje dotyczące prezentowanego okresu - datowanie, środowisko, gospodarka.

Należy podkreślić, że **ustępujący lodowiec odsłonił obszary bursztynodajne, eksploatowane przez człowieka przez następne tysiąclecia.**

Szczegółowe informacje dotyczące prezentowanego okresu powinny być dostępne w umieszczonym w pobliżu urządzeniu multimedialnym.

II.2 ODKRYWCY BURSZTYNU

TEMATY PORUSZANE W TYM DZIALE

Schyłkowo neolityczne osadnictwo ludności kultury rzucewskiej - pracownie bursztyniarskie. Stałe osady na Wysoczyźnie Elbląskiej i sezonowe pracownie obróbki bursztynu na Żuławach, skomunikowane pomostem w dolinie rzeki Dzierżoń.

Głównym elementem tej części wystawy powinien być bursztyn, po raz pierwszy odkryty przez człowieka i eksploatowany na tak dużą skalę - w przypadku zamieszkującej Wysoczyznę Elbląską i Mierzeję Wiślaną ludności kultury rzucewskiej, bursztyn posiadał też największe znaczenie gospodarcze - handel bursztynem i wyrobami bursztynowymi (paciorki bursztynowe wykonane z bursztynu bałtyckiego - sukcyntu, posiadające analogiczne cechy warsztatowe odkryto m.in. w grobach władców mykeńskich na Peloponezie).

ZABYTKI LUB INNE ELEMENTY

Ikonografia:

- Mapa osadnicza z zaznaczonymi osadami stałymi na Wysoczyźnie Elbląskiej i Mierzei Wiślanej oraz sezonowymi pracowniami bursztynniczymi na Żuławach Wiślanych.
- Mapa dystrybucji bursztynu na obszary Środkowej Europy.
- Rekonstrukcja pracowni bursztynniczej, pokazująca technikę obróbki bursztynu (narzędzia), etapy powstawania ozdób oraz różne typy wytwarzanych ozdób.
- Rekonstrukcja rysunkowa biżuterii bursztynowej (3 kolie bursztynowe - rekonstrukcje wg. R. F. Mazurowskiego)
- Rekonstrukcja rysunkowa budynku z Suchacza (widok zewnętrzny i wnętrze budynku według B. Ehricha, duża plansza)

Zabytki:

a/ bursztyn - wyroby (40 paciorków rurkowatych, 40 guzków z otworem w kształcie litery V, 20 ozdób w kształcie podwójnego topora), półprodukty (150 szt.), odpady produkcyjne (ok. 0,50 kg) i surowiec bursztynowy (ok. 1 kg). Artefakty małe od 0,5 cm do 5 cm długości.

b/ krzemień/kamień - narzędzia krzemienne do obróbki bursztynu (skrobacze, wiertniki - łącznie 15-20 sztuk wymiary od 3 do 7 cm długości; płyty szlifujące 3-4 szt. O wymiarach 12x20 cm);

c/ kamień - siekiery, topory, toporki, ciosło, motyka (w tym egzemplarze z niedowierconymi otworami - rekonstrukcja wiercenia otworu w toporze) - łącznie 20 egzemplarzy o rozmiarach od 8 do 23 cm. Kultury: KRZ, KCSZ, KAK, KPCW;
d/ ceramika - 5 małych ciężarków tkackich (śr. 4 - 5 cm), 5 naczyń z ornamentem sznurowym.

II.3 NOWA EPOKA - BRĄZ I ŻELAZO

Zasiedlenie Wysoczyzny Elbląskiej i Żuław Wiślanych w schyłkowym okresie epoki brązu i wczesnej epoki żelaza. Krótki opis zachodzących przemian osadniczych (kultura łużycka, kultura pomorska, kultura kurhanów zachodniobałtyjskich) ilustrowanych mapą osadniczą z zaznaczonymi osadmi, cmentarzyskami (specjalnie oznaczone będą te stanowiska na których znaleziono bursztyn) i pomostem w dolinie rzeki Dzierżgoń - powinny być pokazane zdjęcia odsłoniętego pomostu.

Tu należy wyeksponować najstarszy znany nam zapis dotyczący bursztynu, pochodzący z dużego fragmentu obelisku (datowanego X wiek p.n.e.), który pochodzi z asyryjskiego miasta Niniwy. Znajdujący się na nim napis wykonany pismem klinowym, jest swego rodzaju pochwałą króla asyryjskiego za inicjowanie godnych podziwu wypraw handlowych. Docierały one w najodleglejsze krańce znanego ówczesnie świata, gdzie jak głosi inskrypcja *w morzach wiatrów zmiennych* (pasatów), *karawany jego kupców łowiły perły, a w morzach, gdzie gwiazda przewodnia* (polarna) *stoi w zenicie, szfranowy bursztyn*.

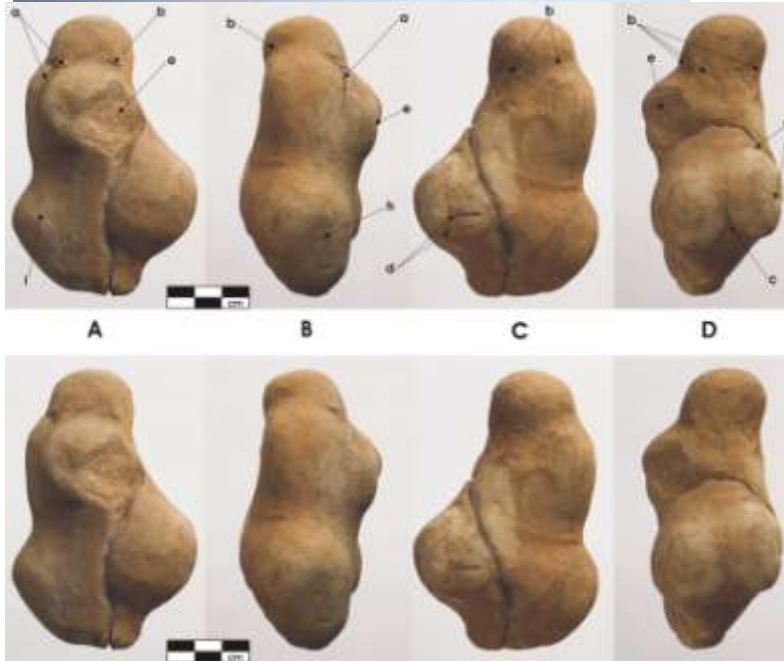
ZABYTKI LUB INNE ELEMENTY (IKONOGRAFIA)

Zabytki:

- popielnice (8-10 sztuk - wymiary śr. od 16 do 30 cm, wys. od. 12 do 30 cm) i granicząca z nim rekonstrukcja grobu skrzynkowego kultury pomorskiej (4 popielnice twarzowe z kolczykami bursztynowymi
- napierśnik brązowy składający się z 4 zdobionych pierścieni (średnica od 18 do 21 cm) - Hallstatt D (600 - 500 p.n.e.) kultura pomorska
- naszyjnik brązowy z grubego pręta fasetowanego (śr. 22 cm) - kultura pomorska
- 3 siekiery brązowe
- 3 naramienniki spiralne
- naszyjnik z zawiniętymi końcami
- kamienna „Wenus” z Modrzewiny - należy wyeksponować.

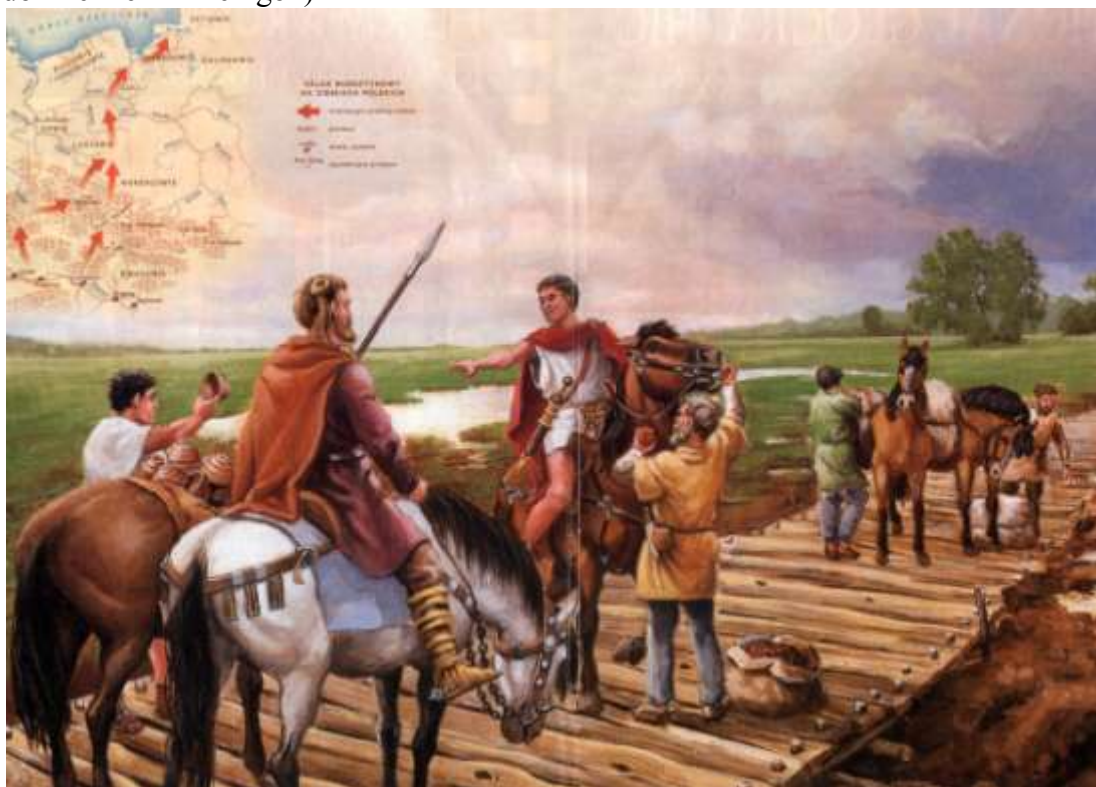
SUGESTIE PRZESTRZENNE - patrz plan nr 1

Głównym elementem wystawy będzie zrekonstruowany częściowo układ popielnic w jednym z kurhanów z Piórkowa (kultura kurhanów zachodniobałtyjskich), gdzie pokazane będą popielnice (8-10 sztuk - wymiary śr. od 16 do 30 cm, wys. od. 12 do 30 cm) i granicząca z nim rekonstrukcja grobu skrzynkowego kultury pomorskiej (4 popielnice twarzowe z kolczykami bursztynowymi. W tle zdjęcia odsłoniętego kurhanu (KKZB - fot poniżej) i odsłoniętego grobu skrzynkowego.

II.4 BARBARZYŃCY I RZYMIANIE NA BURSZTYNOWYM SZLAKU

Okres wpływów rzymskich - osadnictwo Gotów i Gepidów na Wysoczyźnie Elbląskiej i Żuławach (cmentarzyska w Weklicach, Lubieszewie, Elblągu, pomost w dolinie rzeki Dzierzgoń)

ŹRÓDŁA

Cornelius Tacitus, O pochodzeniu i położeniu Germanii:

*Zwracając się więc w prawo, spotykamy na wybrzeżu Morza Swebskiego oblانة nim gminy **Estiów** morze przeszukują i jedyni wśród wszystkich Germanów zbierają po mieliznach i na samym wybrzeżu bursztyn, który oni sami nazywają **glesum**¹. Jakie są jego właściwości lub w jaki sposób się rodzi, tego zwyczajem barbarzyńców ani nie badali, ani nie dociekali; a nawet leżał on długo między innymi odpadkami morskimi, aż nasz zbytek nadał mu rozgłos. Im samym nie służy do żadnego użytku: zbierają go w surowym stanie, dostawiają nie obrobiony i dziwią się cenie, jaką za niego otrzymują. W każdym razie można przypuścić, że bursztyn jest żywicą drzew, ponieważ widać bardzo często w jego przezroczu jakieś żyjątka ziemne, a także lotne, które uwikławszy się w cieczy, zostają w niej uwięzione, skoro potem w masę stwardnieje. Przeto jak w odległych częściach Wschodu, gdzie kadzidło i balsam się sączą, tak na wyspach i w krajach Zachodu znajdują się – sądziłbym – bardziej żyzne lasy i gaje, których soki drzewne, wyciśnięte promieniami bliskiego słońca, w stanie płynnym do najbliższego morza uchodzą i siłą burz na przeciwległe wybrzeża się wylewają. Jeżeli na podłożonym*

¹ Słowo glesum jest wyrazem germańskim a nie staropruskim. Tacyt przejął tę nazwę za pośrednictwem Germanów. Według G. Labudy nazwa rodzima brzmiała zapewne: gintaras (litewskie) 'jantar'; G. Labuda 1999, s. 30.

ogniu badamy naturę bursztynu, zapala się on jak luczywo i podsycą płomień tłusty i wonny; potem rozpuszcza się w masę lepłą jak smoła lub żywica.²

Historia naturalis Pliniusza Starszego (23 wzgl. 24-79 r.)

„Niedawno się przekonano, że wybrzeże Germanii, z którego jest przywożony bursztyn, znajduje się w odległości 600 mil od Karnuntum w Pannonii. Żyje jeszcze ekwita rzymski wysłany dla zdobycia bursztynu przez Julianusa zarządzającego igrzyskami gladiatorскими cesarza Nerona. Odwiedził on miejsca handlowe (commercia) i wybrzeża, przywożąc takie ilości bursztynu, że nawet siatka służąca do powstrzymywania zwierząt i osłaniania podium miała w każdym węzłku bursztyn. Broń zaś, mury i cały sprzęt, używany przez jeden dzień, był z bursztynu dla urozmaicenia wystawy w poszczególnych dniach. Najcięższa bryła bursztynu ważyła 13 funtów³ (4,25 kg) – przekład Jerzy Kolendo (1981, s. 26).

GLÓWNE ELEMENTY WYSTAWY

Przełom er – zaznaczenie przejścia od k. oksywskiej do k. wielbarskiej/Goci – z zaakcentowaniem faktu obłożenia żelaza jakimś tabu. Czyli z jednej strony wojownik oksywski z pełnym rynsztunkiem z drugiej Got/Gepida pozbawiony tych elementów. Jest to forma ukazania przejścia ze starej rzeczywistości do nowej. Propozycja by obok oryginalnych zabytków ukazać rekonstrukcje.

Pomosty Bagardzkie – ze względu na swoje znaczenia, jako jedyne fizyczne pozostałości po Szlaku Bursztynowym zasługują na wyraźne zaznaczenie na wystawie – opracowanie multimedialne np. Podłoga interaktywna?

Historia stroju, zmiany mody ukazana poprzez zmiany następujące w typach/rodzajach ozdób metalowych.

Część opisowa na planszach (?) dokumentująca przemiany, które zachodziły na ziemiach polskich, szczególnie z uwzględnieniem przemian kultury wielbarskiej (Goci i Gepidowie) na tle ich przemarszu z północy ku wybrzeżom Morza Czarnego. To oni, de facto, doprowadzili do upadku Imperium rzymskiego i powstania Europy w kształcie zbliżonym do dzisiejszego.

Zabytki:

- ok. 200 eksponatów, ich wielkość nie przekracza kilkunastu centymetrów (ok. 10-15cm).
- Grób tzw. Książniczki gockiej zawierający m.in. trzy importowane naczynia (wymiary: Misa *terra sigillata* – śr. – 23cm, wys. 13cm; Pucharek typu *skyphos* – wys. - 10cm, śr. -9cm; Kociołek skośnie żłobkowany - śr. 19cm, wys. – 13cm) – **z eksploracji grobu istnieje film w wersji VHS;**
- Grób Wróżki – Rozdawczyni amuletów;
- Grób z zestawem do picia wina;
- Warsztat bursztyniarski – rekonstrukcja warsztatu (dodatkowo kolie z paciorkami bursztynowymi – 300 – 400 szt. paciorków bursztynowych).

II.5 WIDIWARIOWIE I ESTIOWIE

² Przekład G. Labuda ...

TEMATY PORUSZANE W TYM DZIALE

Okres wędrówek ludów

II.5.1 Widiwariowie - niewielkie cmentarzyska o „intergermańskim” charakterze pochodzące z IV-V wieku;

znaleziska złotych monet późnorzymskich i wczesnobizantyjskich, pochodzących z V i pierwszych dziesięcioleci VI wieku oraz złotych ozdób, (m.in. *Bügelfibel* i

naszyjników typu skandynawskiego) - mapa osadnicza.

II.5.2 Pojawienie się Estiów (cmentarzyska w Nowince, Chojnowie, Elblągu) uwypuklić znajdowane w części grobów oraz osad ozdoby i przedmioty użytkowe o proveniencji skandynawskiej - mapa osadnicza

ZABYTKI LUB INNE ELEMENTY (IKONOGRAFIA)

Źródła pisane:

a/ **Jordanes** - „zgromadzili się tam z różnorodnych ludów (*ex diversis nationibus*), jak gdyby w jedno schronisko i utworzyli szczep (*gentem fecisse*)”. Jako ich wschodnich sąsiadów wymienia Jordanes Estów – „lud usposobiony ze wszech miar pokojowo” (*Getica*, III, 36).

b/ **List króla Teodoryka do Estiów** - zob. Poniżej.

Zdjęcie złotych naszyjników z Młoteczna, grupa elbląska, obrządek pogrzebowy - zdjęcia z Nowinki

Zabytki:

- ogłowie końskie na drucianym modelu głowy końskiej (srebrny koń z Chojnowa),
- fibule szczeblowate (10 szt - długość 6-8 cm),
- części pasa - sprzączki, z azurowymi okuciami (2 szt - długość 9 cm),
- końcówki pasa (10 szt - długość 3-7 cm),
- żelazny miecz jednosieczny (1 szt - długość 60 cm),
- żelazne groty włóczni (3 szt. - długość 27-45 cm),
- flaszka ceramiczna z Chojnowa (wysokość 25 cm).

Rawenna, bazylika Sant' Apollinare Nuovo, Teodoryk Wielki i jego orszak.

List króla Teodoryka do Estiów (datowany na lata 514/517), w którym dziękuje on za przywieziony bursztyn i zapowiada posłanie darów. Oto jego tekst:

„Król Theodoryk (pozdrawia) Hestiów.

Dzięki waszym posłom przybywającym jeden po drugim dowiedzieliśmy się, że bardzo pragnęliście nas poznać, chcąc jako mieszkańcy wybrzeży oceanu pozyskać naszą przychylność. Nadzwyczaj miłe jest dla nas i przyjemne wasze pragnienie, aby nasza sława dotarła i do was, którym nie mogliśmy powierzyć żadnych poleceń. Kochajcie więc tego, którego już poznaliście, a którego dopóki był wam nie znany, poszukiwaliście z wahaniem. Bo

podejmować drogę przez tak wiele ludów – to nie to samo, co pragnąć czegoś łatwego do osiągnięcia. Toteż poszukując was z serdecznym pozdrowieniem zawiadamiamy, że bursztyny, które dostarczyliście przez pośredników, przyjęto z wdzięcznością. Fale oceanu zstępując ku wam przynoszą tę niezwykle lekką substancję, zgodnie ze słowami waszych ludzi. Twierdzili oni jednak, że nie znacie miejsca jej pochodzenia, choć otrzymujecie ją dzięki szczodrości waszej ojczyzny w ilości większej niż wszyscy inni ludzie. Według opisu niejakiego Korneliusza⁴ wypływa ona w postaci soku drzew (sucus), na wewnętrznych wyspach oceanu, dlatego właśnie nosi nazwę bursztynu (sucinum), i jest tam zbierany. Krzepnie powoli w ciepłe słoneczne. Staje się bowiem topliwym kruszcem, delikatnym i przejrzystym, mieniając się czerwono to barwą szfranu, to jasnością płomienia, a ilekroć dostanie się w okolice przybrzeżne, oczyszczony przez kolejne przypływy i odpływy, wyrzucany jest na wasze brzegi. Uznaliśmy za stosowne wyjaśnić to dlatego, byście nie pomyśleli, że zupełnie uchodzi naszej uwagi coś, co waszym zdaniem utrzymujecie w tajemnicy. Przeto odnajdujcie nas częściej drogami, które otworzyła wam wasza miłość, ponieważ zawsze przynosi korzyść zgoda osiągnięta przez potężnych władców, którzy, gdy zostaną ujęci skromnym darem, starają się zawsze w przyszłości odwzajemnić większym. Przekazaliśmy wam również przez naszych posłów pewne słowa. Za ich pośrednictwem oświadczamy, że przeznaczyliśmy wam to, co powinno być (wam) miłe”

⁴ Chodzi tu o opis bursztynu w kraju Estiów Corneliusa Tacitusa w Germanii.

II.6 TRUSO - BURSZTYNOWE EMPORIUM

TEMATY PORUSZANE W TYM DZIALE

- Sytuacja osadnicza na Żławach i Wysoczyźnie Elbląskiej w VIII-XI wieku na podstawie badań archeologicznych i relacji Wulfstawa - Estiowie/Prusowie, Słowianie, Skandynawowie.
- Truso - jako ważny element nadbałtyckiej strefy gospodarczej. Truso jako przykład powstawania w północnej Europie emporiów handlowych.

ZABYTKI LUB INNE ELEMENTY (IKONOGRAFIA)

a/ rozplanowanie, zasięg, typ zabudowy Truso - plansze, zdjęcia.

Zabytki: gwoździe, nity, obrzutka gliniana z zachowanymi odciskami plecionki.

Materiał ilustracyjny: zdjęcia obiektów, rysunki, rekonstrukcje, mapa osadnicza ze zrekonstruowanym przebiegiem dróg i pomostem w dolinie rzeki Dzierzgoń;

b/ życie codzienne - przedmioty związane z codziennym funkcjonowaniem modelowego gospodarstwa domowego w Truso - m.in. przygotowanie posiłków, ubiór, higiena, gry i zabawy.

Zabytki: naczynia gliniane, przęśliki, ciężarki tkackie, raki, łyżwy, igielniki, igły, noże, oselki, sierpy, klucze, kłódki, pionki hnefi. Rekonstrukcja paleniska z rusztem żelaznym, rekonstrukcja warsztatu tkackiego z postacią kobiety (nowa postać wykonana przez artystów plastyków - także z zakresie rekonstrukcji ubioru i użytego materiału - tkanin);

c/ szkutnictwo i relikty statków - rekonstrukcja ½ łodzi wikińskiej jako miejsca dostępnego dla zwiedzającego i miejsca prowadzenia lekcji muzealnych.

Zabytki: kompas słoneczny, nity szkutnicze;

d/ handel.

Zabytki: monety, odważniki, wagi, pokawałkowane srebrne i złote przedmioty;

e/ złotnictwo wyroby jubilerskie. Rekonstrukcja warsztatu złotnika.

Zabytki: ozdoby z brązu, srebra, kamieni półszlachetnych;

f/ kowalstwo.

Zabytki: narzędzia kowalskie - kowadło, młotki, szczypce; wyroby kowalskie - nity, gwoździe, druty, noże (technika sandwich);

g/ płatnerstwo.

Zabytki: głównie mieczy, głowice mieczy, jelce. Truso jako ośrodek produkcji mieczy - analogie;

h/ szklarstwo. Rekonstrukcja warsztatu szklarskiego (rysunkowa).

Zabytki: paciorki szklane, naczynia szklane (stłuczka i rekonstrukcje);

i/ rogownictwo.

Zabytki: narzędzia do obróbki poroży (pilnik, ciosło, kliniki żelazne, kliniki rogowe, piłka żelazna). Wyroby (grzebień, oprawki, pionki), półprodukty, odpady produkcyjne.

j/ bursztynnictwo. Rekonstrukcja warsztatu bursztynnika -

Zabytki: wyroby bursztynowe (paciorki, zawieszki, pionki - ok. 100 szt, surowiec bursztynowy ok. 15 kg)

Makieta osady - makieta o rozmiarach 170 x 300 cm z własnym oświetleniem
SUGESTIE PRZESTRZENNE i sugerowane sposoby prezentacji

Multimedia

- Ekran dotykowy - zasady gry planszowej, sfilmowane wewnątrz chaty, sfilmowana rekonstrukcja łodzi na wodzie
- Ekran dotykowy - zdjęcia 3D odważników kuboktaedrycznych i sferycznych, monet, paciorków szklanych, wyrobów jubilerskich - sztuka skandynawska.
- Ekran płaski, duży - film 3D wizualizacja Truso, drużyna wikingów
- Kobieta w stroju z epoki przy warsztacie tkackim (manekin + rekonstrukcja warsztatu), żarno kamienne, palenisko z rusztem i naczyniami - inscenizacja za przeźroczystym parawanem

PLANSZE - język polski, angielski, rosyjski, niemiecki - teksty krótkie, narracja nieskomplikowana, ale atrakcyjna, przekaz podstawowych i niezbędnych informacji - w kwestiach szczegółowych odsyłać do literatury

a - Tytułowa

b - Źródło pisane - sprawozdanie Wulfstana

c - Opis sytuacji etnokułturowej w basenie Morza Bałtyckiego - wyjaśnienie czym był „OKRES WIKIŃSKI” w dziejach Europy

d - Opis charakterystycznych cech emporium/osady wczesnomiejskiej Truso, informacja o chronologii - dlaczego Truso powstało nad jeziorem Družno, kto je założył, jak długo istniało i dlaczego upadło + rysunkowe rekonstrukcje i zdjęcia z wykopalisk

e - Jak, czym i dlaczego handlowano - krótko, jasno i atrakcyjnie + zdjęcia zabytków związanych z handlem oraz mapa szlaków handlowych centra i peryferie, Europa - Kalifat

f - Jubilerstwo - prosty opis sztuki skandynawskiej na przykładzie wyrobów z Truso - czym się charakteryzują wydzielone style, co inspirowało rzemieślników (tu krótko o mitologii skandynawskiej w epoce wikingów)

g - Szklarstwo - krótki tekst jak wytwarzano paciorki szklane w Truso, uzupełniony o ilustracje rekonstruujące/pokazujące proces wytwarzania paciorków techniką wyciągania. Tu również o paciorkach importowanych z Europy Zachodniej, Kalifatu, oraz o szklanych kielichach nadreńskich

h - Kowalstwo/płatnerstwo

- i - Rogownictwo
- j - Bursztynnictwo

II.7 PRUSOWIE

TEMATY PORUSZANE W TYM DZIALE

Dzieje sąsiedztwa Estów/Prusów, Słowian i nowo przybyłych Skandynawów (odwołania do Truso).

Prusowie, misja pruska św. Wojciecha, pierwsze wyprawy krzyżowe na Wysoczyne Elbląską, powstania zbrojne Prusów.

Mapa osadnicza XI-XIII wiek. Grody strażnicze (propugnacula) i grody siedziby władców (castra).

Zabytki: Naczynia ceramiczne z XI-XIII wieku, miecz z Wężyny, „baba” kamienna

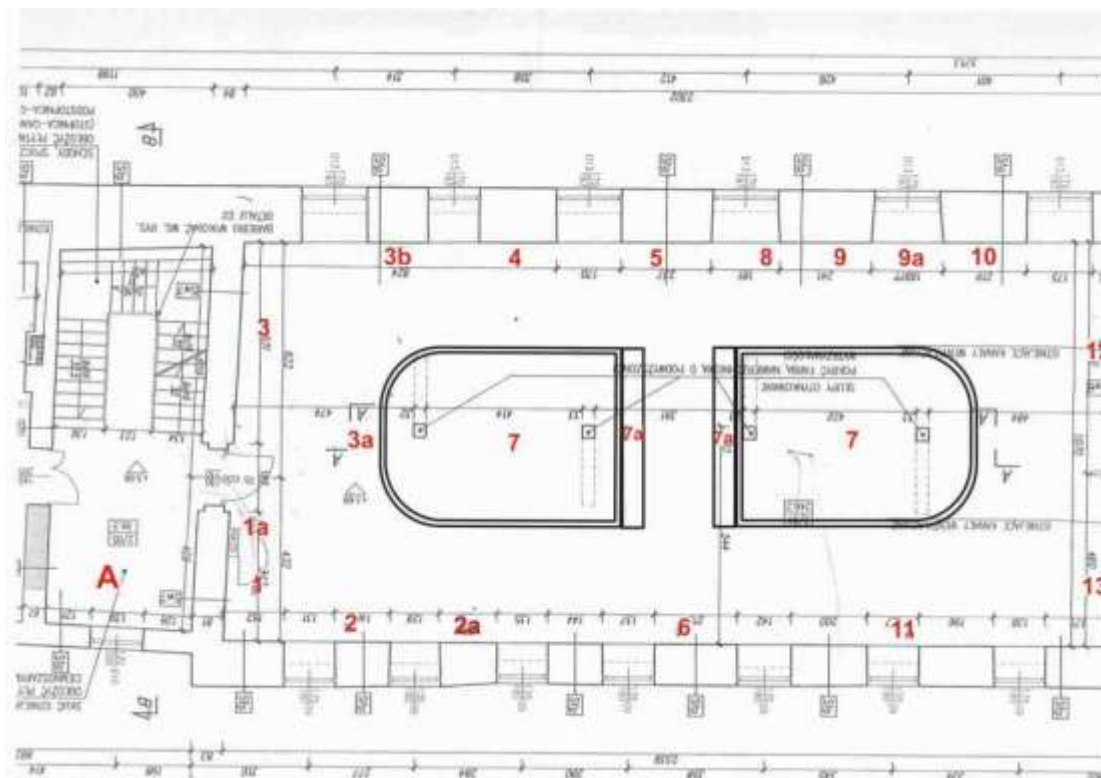

CZĘŚĆ II. Historia Elbląga od powstania do pocz. XIX w. (Miasto i jego mieszkańcy)

(wystawa archeologiczno-historyczna)

LOKALIZACJA - I PIĘTRO (PATRZ PLAN NR 2- wszelkie odniesienia w tej części scenariusza dotyczą planu nr 2)

Plan nr 2. Pomieszczenie 1 na I piętrze.

I - OGÓLNY OPIS/IDEA TEJ CZĘŚCI WYSTAWY

Celem wystawy jest ukazanie historii Elbląga za pomocą zabytków archeologicznych pochodzących z badań wykopaliskowych prowadzonych na Starym Mieście w Elblągu oraz obiektów muzealnych, znajdujących się w kolekcji Muzeum Archeologiczno-Historycznego w Elblągu.

Główne założenie ideowe: muszą zostać dobitnie ukazane trzy okresy w dziejach Elbląga – okres krzyżacki, polski, pruski (niemiecki); charakter miasta: portowy, handlowy, ośrodek rzemiosła i artystyczny oraz ranga miasta w dziejach Rzeczypospolitej. Dwie warstwy informacyjne: życie codzienne elblążan, życie miasta.

Na wystawie zostaną wykorzystane przedmioty odkryte w trakcie badań archeologicznych na Starym Mieście oraz pochodzące z kolekcji naszego Muzeum. Procesy historyczne, gospodarcze, społeczne zostaną zaprezentowane w formie pisemnej (zwartej, krótkiej), prezentacji rycin, grafik, fotografii, planów, map, w

sposób tradycyjny lub cyfrowy. Ponadto powinny zostać wykorzystane rekonstrukcje (wizualizacje) przestrzenne (tradycyjne lub cyfrowe).

SUGESTIE PRZESTRZENNE

Zwiedzanie rozpoczynamy od prawej/lewej strony (kierunek zwiedzania powinien być „narzucony” poprzez linię z najważniejszymi datami w historii miasta, umieszczoną na podłodze lub poprzez fryz, którego kolorystyka, bądź motyw graficzny będą informowały o tym, jaki okres w historii Elbląga może zwiedzający zobaczyć).

Zabudowa wystawy: ściany ceglane, ściany między oknami, ściany pomiędzy salami, okna; środek sali, obejmujący 4 filary zabudowany za pomocą szklanych gablot z giętego szkła lub innego materiału przezroczystego; pomiędzy 2 i 3 filarem znajduje się przejście („ścieżka kościelna”), łączące tematycznie przeciwległe ściany.

II - GŁÓWNE ELEMENTY/DZIAŁY WYSTAWY

Metodologia badań archeologicznych (stratygrafia) oraz rodzaje źródeł historycznych (pisane, ikonograficzne, archeologiczne) - Hol (A)

W tym dziale odpowiadamy na pytania skąd czerpiemy wiedzę o wieku zabytków, sposobach ich odkrywania oraz wiedzę o wydarzeniach historycznych.

Zabytki:

- naczynia gliniane, fragmenty wyrobów ze skóry, rogowe – np. grzebienie, drewniane, naczynia szklane, fragmenty tkanin (ok. 15-20 zabytków) o wymiarach od kilku do ok 15 cm;
- kopie zabytków – naczynia ceramiczne, szklane, drewniane (wymiary do ok. 15-20 cm); liczba kopii zbliżona do liczby zabytków, czyli 15-20;
- kopie dawnych planów, map, dokumentów – 15 sztuk, wymiary: maksymalnie do formatu A2;
- zdjęcia, rysunki, plany – liczba i wielkość uzależnione od projektu tej części.

SUGESTIE PRZESTRZENNE

Profil archeologiczny (wydruk wielkoformatowy zdjęcia lub rysunku na szkłe), na którym zaznaczono poziomy chronologiczne i umieszczono obok (na tych samych poziomach, co poszczególne warstwy) zabytki z poszczególnych okresów. Obok nich natomiast znajdują się kopie tych samych lub datowanych podobnie zabytków (naczynia szklane, gliniane, przedmioty skórzane i metalowe o wymiarach od kilku do kilkunastu cm). Kopie będą dostępne dla zwiedzających. Dostępne również będą plany miasta, przykłady źródeł pisanych (multimedialnie lub również w formie papierowych kopii). Jako jedno ze źródeł możemy również pokazać latrynę, np. w formie zdjęć, rekonstrukcji rysunkowej lub rekonstrukcja przestrzenna jako obiektu archeologicznego. Forma rekonstrukcji do rozstrzygnięcia dla aranżera wystawy.

Zamek krzyżacki i religia (1, 2 na planie nr 2)

1. Zamek krzyżacki (1)

Zamek krzyżacki, był uważany za najpotężniejszy i najpiękniejszy zamek zakonny po zamku w Malborku. Do czasu wybudowania tego ostatniego, pełnił do 1309 roku rolę centrum administracyjnego państwa krzyżackiego i był miejscem spotkań kapituły pruskiej.

Po założeniu i rozbudowie Malbork oraz przeniesieniu na malborski zamek siedziby wielkiego mistrza, zamek elbląski stał się siedzibą wielkiego szpitalnika zakonu i jednocześnie komtura elbląskiego.

Prezentacja historii podboju „krzyżem i mieczem”. Krótka informacja o okolicznościach podboju ziem pruskich, ustanowieniu władztwa terytorialnego, założeniu Elbląga.

- **Zamek krzyżacki** od drewnianej warowni do zamku murowanego. Prezentacja
- **Zamek murowany**
- **założenie szpitala św. Ducha** – najstarszy szpital krzyżacki w Prusach (ikonografia - w formie ilustracji interaktywnie?).

Zabytki:

- detal architektoniczny, 10-15 elementów w zależności od aranżacji, wymiary: od zbliżonych do cegieł średniowiecznych do elementów fryzów – ok. 30 x 30 cm
- miecze z XIII i XIV w. (długość 110 – 118 cm) – 2 lub 3 miecze,
- kopia dokumentu założenia Szpitala św. Ducha – forma prezentacji: tradycyjna (21.5 x 21,5 cm) lub elektroniczna;
- przedmioty znalezione podczas wykopalsk (2012 i 2013 rok), m.in: szeląg krzyżacki, żetony z verikonem, zapinka żółtiowata. Ogółem ok. 30-40 zabytków o wymiarach od kilku do kilkunastu cm;

Sugerowane multimedia: rozszerzona rzeczywistość gdzie prezentowana będzie trójwymiarowa makieta elbląskiego założenia zamkowego **(1a)**.

SUGESTIE PRZESTRZENNE

- **Zamek krzyżacki** od drewnianej warowni do zamku murowanego. Prezentacja – w formie tablicy (zdjęcia, rysunki, plany, bardzo krótkie informacje tekstowe) odkryć związanych z najstarszą drewnianą warownią krzyżacką.
- **Zamek murowany** – ekspozycja polega przede wszystkim na ukazaniu detalu architektonicznego (4-5 fragmentów), umieszczonego jako element rekonstrukcji kolumny lub ościeża (wydruk wielkoformatowy rysunku, na którym umieszczamy detal), w przypadku, gdy nie jest możliwa rekonstrukcja, prezentujemy fragment na wysokim kubiku; ważne jest tu również wykorzystanie ściany ceglanej jako tła dla tego fragmentu wystawy.
- **założenie szpitala św. Ducha** – najstarszy szpital krzyżacki w Prusach (ikonografia - w formie ilustracji interaktywnie?).
- **rekonstrukcja założenia zamkowego** w formie pionowej makiety lub tablicy interaktywnej, ewentualnie "rzeczywistości rozszerzonej".

2. Religia (2)

W części poświęconej pojawieniu się chrześcijaństwa umieścimy chrzcielnicę oraz za pomocą rekonstrukcji założenia klasztorного pokażemy działalność elbląskich dominikanów. Uzupełnieniem ekspozycji będą oryginalne rękopisy z biblioteki dominikańskiej oraz infokiosk, w którym możliwe będzie oglądanie zeskanowanych kart ksiąg.

Zabytki:

- chrzcielnica (średnica 84 cm, na współczesnym trzonie),
- najstarszy w Polsce brewiarz dominikański,
- rękopis z kazaniami, inkunabuł.

Ikonografia:

- ilustracja z kościołem św. Mikołaja w wersji sprzed pożaru

Sugerowane multimedia: tablica interaktywna (lub infokiosk ze skanami z rękopisów), ikonografia **(2a)**.

SUGESTIE PRZESTRZENNE

W części poświęconej pojawieniu się chrześcijaństwa umieścimy chrzcielnicę oraz za pomocą rekonstrukcji założenia klasztornego pokażemy działalność elbląskich dominikanów. Uzupełnieniem ekspozycji będą oryginalne rękopisy z biblioteki dominikańskiej oraz infokiosk, w którym możliwe będzie oglądanie zeskanowanych kart książek.

Miasto średniowieczne – drugi narożnik (przy wejściu na salę) **(3)**

1. Powstanie miasta średniowiecznego.

Celowe rozdzielenie ekspozycyjne zamku od miasta.

- Ważnym elementem jest tu **rekonstrukcja fragmentu zabudowy drewnianej** – rysunkowa lub zdjęcie z wykopalisk.

Zabytki:

- kopia przywileju lokacyjnego z 1246 r. (24,5 x 45,8 cm).

2. Miasto murowane.

Celem jest ukazanie Elbląga jako ośrodka, w którym najwcześniej (w XIV w.) na obszarze Polski doszło do wznoszenia murowanych domów mieszczańskich na taką skalę. Przykłady „wysokiej” architektury mieszkalnej z Elbląga. Rysunkowe ilustracje gotyckich pierzei. Przed tą częścią drewniana ulica/chodnik.

Dodatkowe elementy: model kamienicy średniowiecznej z ukazaniem struktury domu i zabudowy parceli (interaktywnie - „okulus” - zwiedzanie średniowiecznej kamienicy i parceli w formie cyfrowej).

Zabytki:

- średniowieczne naczynia ceramiczne (siwaki, kamionki 20 szt. max. wys. 50 cm),
- buty skórzane (10 szt.),
- patynki (10 szt.),
- przedmioty drewniane (20 szt. miski wys. ok. 7- 10 cm, miotły – 120 cm) głównie naczynia klepkowe,
- naczynia szklane (szklanice fletowate szt. 6, max. wys. 40 cm),
- przedmioty z rogu (20 szt. niewielkie przedmioty: grzebień itp.);
- kopia kamiennej głowicy z ok. 1320 z Domu Królów (najlepszy przykład rzeźby średniowiecznej w Polsce pochodzący z domu mieszczańskiego, wym.: wys. 23 cm, śred. 30 cm).

3a – wiszący model kogi.

SUGESTIE PRZESTRZENNE

Rysunkowe ilustracje gotyckich pierzei. Model kamienicy średniowiecznej z ukazaniem struktury domu i zabudowy parceli (interaktywnie).

W tej części sugerujemy rekonstrukcję drewnianej nawierzchni ulicy/chodnika po której chodzą zwiedzający;

Sugerowane multimedia: tablica interaktywna, na której będzie umieszczony plan miasta z zaznaczonymi parcelami, na których były prowadzone wykopaliska. Zwiedzający ma możliwość obejrzenia zdjęć z konkretnych miejsc badań, także z przedmiotami znalezionymi na konkretnych parcelach miejskich, w ten sposób ogląda najstarsze zabudowania drewniane, które mogą być rysunkowo zrekonstruowane i pokazane właśnie za pomocą multimedii. Ponadto plan Starego i Nowego Miasta wraz z przedmieściami i Wyspą Spichrzów z zaznaczonymi najważniejszymi obiektami architektonicznymi w XV wieku– **3b**.

1454 rok – Elbląg pod władzą Rzeczypospolitej (4)

Związek Pruski, bunt stanów pruskich i wojna trzynastoletnia, zburzenie zamku w Elblągu, hołd złożony królowi Kazimierzowi Jagiellończykowi.

Zabytki:

- miecze XV-wieczne, 3-4 sztuki (dł. do ok 120 cm);
- hełm typu kapalin (szer. 40,5 cm, wys. 23 cm),
- kolczuga (wys. 74 cm, szer. 60 cm),
- chorągiew z herbem Prus Królewskich (111 x 132 cm – może wisieć swobodnie bez osłony).

Ikonografia, dokumenty

- kopia aktu założenia Związku Pruskiego (w gablocie; wym 41,5 x 73 cm plus ok. 20 cm pas z pieczęciami woskowymi),

Kram (5)

Część poświęcona prezentacji rzemiosła elbląskiego – wyroby lokalnych rzemieślników sprzedawane w kramach. Jest tu możliwość wejścia w przestrzeń kramu, co umożliwia pracownikowi Muzeum/przewodnikowi prowadzenie lekcji muzealnych, dotyczących tematu związanego z historią miasta. Wnętrze kramu zostanie zrekonstruowane, a oprócz zabytków, znajdą się tam również ich kopie.

Zabytki:

- naczynia gliniane (15 sztuk, wys. max. 30 cm, wyroby drewniane i narzędzia (15 szt. wys. max. 20 cm), buty skórzane i narzędzia szewskie (30 sztuk, wymiary od 15 do 30 cm). Do tego kopie przedmiotów używanych w średniowiecznym mieście hanzeatyckim. Liczba i rodzaje kopii do uzgodnienia z Działem Edukacji i Promocji.

SUGESTIE PRZESTRZENNE

Jest tu możliwość wejścia w przestrzeń kramu, co umożliwia pracownikowi Muzeum/przewodnikowi prowadzenie lekcji muzealnych, dotyczących tematu związanego z historią miasta. Wnętrze kramu zostanie zrekonstruowane, a oprócz zabytków, znajdą się tam również ich kopie.

Handel dalekosiężny (6)

Elbląg od początku istnienia był najpierw najważniejszym, a potem jednym z ważniejszych portów państwa krzyżackiego i Prus. Handel był jednym z czynników budujących potęgę i bogactwo miasta. Ten dział ma ukazać kierunki elbląskiego

handlu średniowiecznego i nowożytnego. Skąd i co przywożono do miasta oraz co i gdzie eksportowano.

Zabytki:

ceramika – talerze hiszpańskie, fajans niderlandzki, fajans angielski, szkło, fajki, naczynia kamionkowe (łącznie 50 szt., max wysokości w przypadku naczyń to 50 cm)

SUGESTIE PRZESTRZENNE

Mapa Europy (pokazana graficznie) przedstawiająca kierunki wymiany, czyli skąd trafiały poszczególne przedmioty do Elbląga. Zastosujemy tu podobny motyw z okienkami, tzn. umieścimy w okienkach zabytki importowane z określonych terenów, np. talerze hiszpańskie, kamionki niemieckie, fajans holenderski, szkła, fajans angielski... Poszczególne „okienka” z importami w miejscach krajów (na tle graficznej mapy Europy) skąd pochodziły.

Przed mapą z zabytkami, w skrzynkach, beczkach, workach znajdują się inne zabytki, będące wyrobami importowanymi. Na tej samej mapie zaznaczone kierunki i rodzaje produktów, surowców eksportowanych przez Elbląg.

Zabytki:

ceramika – talerze hiszpańskie, fajans niderlandzki, fajans angielski, szkło, fajki, naczynia kamionkowe (łącznie 50 szt., max wysokości w przypadku naczyń to 50 cm)

Zabytki pochodzące z wykopalisk oraz ze zbiorów innych niż wykopaliskowe (7)

Wydzielona część wystawy - duża gabłota zbudowana z przezroczystego materiału wokół słopów konstrukcyjnych na środku sali.

Tutaj pokazujemy „masę” (dużą liczbę odkrytych w Elblągu przedmiotów). Jednym z celów jest ukazanie dużej liczby poszczególnych kategorii zabytków – to dla tych bardziej zainteresowanych, a przede wszystkim mają „ilustrować” zagadnienia prezentowane na ścianach przyokiennych. Ekspozowane tutaj przedmioty obrazują życie codzienne dawnych mieszczan. Zabytki umieszczone na różnych poziomach, wzajemnie się przenikających.

Duże przestronne wolno stojące gabloty szklane działają liczbą zabytków oraz ich przestronnością i wielkością na wchodzącego na ekspozycję. Zastosowanie szkła z możliwie najmniej widocznymi elementami połączeń spowoduje jednocześnie pewne zatarcie granicy pomiędzy zwiedzającym a prezentowanymi przedmiotami.

Pierwsza gabłota z zabytkami średniowiecznymi, druga z nowożytnymi.

Zabytki:

Część średniowieczna:

- naczynia drewniane (miski, talerze, cebry, łyżki – wymiary od 20 do 40 cm; ok. 50 sztuk),
- narzędzia budowlane (młotki, kliny, gwoździe – wymiary od kilku do 30 cm; ok. 50 sztuk),
- naczynia gliniane (dzbany, garnki, misy, kafle naczyniowe – wymiary od 10 do 30 cm; ok. 50 sztuk),
- naczynia szklane (szklanice, pucharki – wymiary od 15 do 40 cm; ok. 20 sztuk),
- zabytki skórzanе (buty, patynki, paski, sakiewki – wymiary od 15 do 30 cm; ok. 50 sztuk).

Część nowożytna:

- naczynia szklane (kielichy, szklanice, butelki, witraże – wymiary od 15 do 30 cm; ok. 50 sztuk,
 - naczynia apteczne (słoiczki, buteleczki, retorta – wymiary max 40 cm; ok. 100 sztuk,
 - fajki (wymiary od 10 do 50 cm; ok. 30 sztuk),
 - moździerz (10 cm),
 - nocniki (5 szt. wys. ok. 30 cm),
 - szczotki i szczoteczki (15 szt.),
 - grzebienie (10 szt.),
 - przedmioty metalowe (200 szt. głównie narzędzia, ale też naczynia, wys. ok. 20 cm).
- Przestrzeń ta może być wykorzystana również do prezentacji w formie multimedialnej lub interaktywnej.

Ścieżka kościelna (7a)

To miejsce odtwarza bardzo charakterystyczne miejsce dla Elbląga, ukształtowane już w średniowieczu, a w formie szczątkowej funkcjonujące do dziś. Jednocześnie wydzielenie tego fragmentu wystawy będzie miejscem ekspozycji najbardziej cennych i unikalnych obiektów oraz zabawek dziecięcych.

Zabytki:

- gitara (60 cm), flet, piszczałka, okulary, tabliczki, główka, znaki pielgrzymie, zabawki (30 szt.) na poziomie dostępnym dla dzieci – głównie niewielkie przedmioty.

SUGESTIE PRZESTRZENNE

Pomiędzy „handlem” (6) i „kramem” (5) zostanie wykonana „ścieżka kościelna”, o szerokości 2,0 m, odtwarzająca to bardzo charakterystyczne miejsce średniowiecznego Elbląga. Jednocześnie będzie pełnić rolę swoistego łącznika pomiędzy zagadnieniami „handel” (6) i „kram” (5). Przejście jest zabudowane, tzn. zwiedzający nie widzi zabytków, umieszczonych w środkowych, szklanych gablotach (7). Przejście jest zaciemnione, źródło światła znajduje się poza nim. Podłoga wyłożona jest kamieniami, imitującymi bruk. Po obu stronach tego przejścia umieszczamy okienka/gabloty, w których zaprezentujemy pojedyncze, podświetlone punktowo, unikatowe najczęściej przedmioty odkryte w trakcie badań wykopaliskowych, m.in. instrumenty, okulary itp. Motyw w dużej części powtórzony za rozwiązaniem na obecnej wystawie.

Kamienica nowożytna – okres angielskiej Kompanii Wschodniej (8)

Tutaj pokazujemy przekształcenie się kamienicy średniowiecznej pełniącej przede wszystkim funkcje gospodarcze (warsztat, kantor kupiecki) i magazynowe w kamienicę nowożytną spełniającą głównie funkcje mieszkalne.

Umieszczenie angielskiej Kompanii Wschodniej w Elblągu i skierowanie całego handlu zbożem Rzeczypospolitej było źródłem bogacenia się mieszczan i miasta. Dało to impuls do zmian architektonicznych kamienic, zmian wystroju wnętrz mieszczańskich, ożywienia kontaktów z Anglią. Był to okres napływu imigrantów z Anglii, Niderlandów.

Zabytki:

- 1-2 efektowne detale kamienne pochodzące z wystroju architekt., np.: manierystyczna herma (z oprawy kominka: wys. 60 cm)

SUGESTIE PRZESTRZENNE

Model manierystycznej kamienicy (podobnie do kamienicy średniowiecznej). Sposób wykonania modelu (powinny być pokazane wszystkie charakterystyczne pomieszczenia nowożytnej kamienicy) do rozstrzygnięcia na etapie realizacji - „okulus” - cyfrowy, interaktywny spacer po nowożytnej kamienicy i parceli;

Zabytki:

elementy wyposażenia kamienic mieszczańskich odkryte w trakcie badań wykopaliskowych i z kolekcji muzealnej prezentowane w gablicie środkowej (7). Uzupełnieniem może być jeden lub dwa efektowne detale kamienne pochodzące z wystroju architekt., np.: manierystyczna herma (z oprawy kominka: wys. 60 cm)

Multimedia: tablica/ekran interaktywny.

Ratusz (9)

Informacja na temat ratusza i jego funkcjonowania w mieście. Ze względu na liczne znaleziska zastawy stołowej opisujemy tu kwestię spożywania posiłków (ziarna, nasiona, pestki – z wykopalisk) i organizowania uczt w ratuszu.

Zabytki:

- fragmenty wystroju kamieniarskiego z ratusza, w tym orzeł Zygmunta (wymiary: 20 x 20 x 10 cm);
- fragment fryzu z głową lwa (wym.: wys. 60, szer. 86 cm) ;
- naczynia ceramiczne i szklane (kufle, szklanice, misy, talerze, sztućce, butelki (wys. max. ok. 40 cm),
- szybki witażowe,
- znaleziska archeobotaniczne (ziarenka, pestki, nasiona). W tle wydruk z zabudową kompleksu ratuszowego.

SUGESTIE PRZESTRZENNE

Konkretne zabytki z parceli ratuszowej (detal kamienny), na oknie umieszczamy szybki witrażowe (wydruki lub oryginalne fragmenty). W tle wydruk z zabudową kompleksu ratuszowego.

Multimedia: ekran dotykowy lub infokiosk – 9a.

Fortyfikacje nowożytne (10)

Najważniejszym punktem tej części będą
Dodatkowo: wydruk fragmentu fortyfikacji

Zabytki:

- ikonografia ze zbiorów Muzeum,
- miecze,
- szyszaki,
- hakownice

SUGESTIE PRZESTRZENNE

Fortyfikacje ukazane w formie multimedialnej wraz z definicjami poszczególnych elementów tych fortyfikacji; będą one zaznaczone na współczesnym planie miasta, tak, aby zwiedzający miał możliwość zlokalizowania ich położenia względem dzisiejszego układu ulic i budynków.

Wędrowka idei (11)

Pojawienie się osadników holenderskich i sytuacja polityczna w basenie M. Bałtyckiego w XVII w. – dominacja holenderska.

Wpływ tych zjawisk na kulturę, rzemiosło itp. – ukazanie na przykładzie ceramiki. Daleki Wschód – Niderlandy – Elbląg, czyli wędrowka idei. Zadaniem ekspozycji jest zaprezentowanie porcelany dalekowschodniej, fajansu holenderskiego oraz fajansu pomorskiego jako nośników motywów dekoracyjnych. Jednocześnie ta część ekspozycji ma wskazać znaczenie posiadania własnego terytorium przez miasto, jako źródło dodatkowych wpływów.

Zabytki:

- naczynia z porcelany dalekowschodniej, fajansu niderlandzkiego i fajansu pomorskiego (wymiary od kilku do 30 cm; ok. 30 sztuk).

SUGESTIE PRZESTRZENNE

Głównym elementem tej części ekspozycji byłaby mapa terytorium Elbląga z zaznaczonymi ziemiami nadanymi przez krzyżaków, króla Kazimierza Jagiellończyka oraz z postętami zagospodarowywania dawnych obszarów bagiennych.

Ostatni król polski/rozbiór/pierwszy król pruski (12)

To miejsce które opowiada o bardzo ważnym politycznie wydarzeniu dla historii Polski jakim był pierwszy rozbiór. W jego wyniku Elbląg stał się częścią państwa pruskiego. Początkowy okres przynależności do tego państwa był czasem zmian przestrzennych miasta i okresowej prosperity gospodarczej.

Głównym punktem tej części będzie sztandar hołdowniczy z inicjałami króla Poniatowskiego na jednym oraz inicjałami króla pruskiego na drugim bławacie. Sztandar został użyty powtórnie do składania hołdu królowi pruskiemu po rozbiórce.

Zabytki:

- sztandar hołdowniczy ze zbiorów MAH (długość drzewca-254 cm, bławaty: 70 x 70 cm).

SUGESTIE PRZESTRZENNE

Na tle wydruku z przedstawieniem iluminacji w Ogrodzie Strzeleckim z okazji składania hołdu Stanisławowi Poniatowskiemu w 1765 roku przez Elbląg.

Ważne jest, aby był widoczny z obu stron. Sztandar powinien być umieszczony w gablocie lub za osłoną.

Demolinacja i kształtowanie się nowego układu przestrzennego

Elbląga *(tj. rozbieranie murów, bastionów, niwelacja szanów, zasypywanie fos)*

(13)

Ukazanie postępów rozbierania średniowiecznych umocnień oraz fortyfikacji bastionowych po 1773 r. i zmian przestrzennych Elbląga, w tym powstanie nowego centrum administracyjnego: Placu Słowiańskiego, nowych urządzeń portowych.

Ikonaografia

- widok Placu Słowiańskiego (duży wydruk) lub rysunek oficera francuskiego z 1807 r. z widokiem na port elbląski.

Sugerowane multimedia.

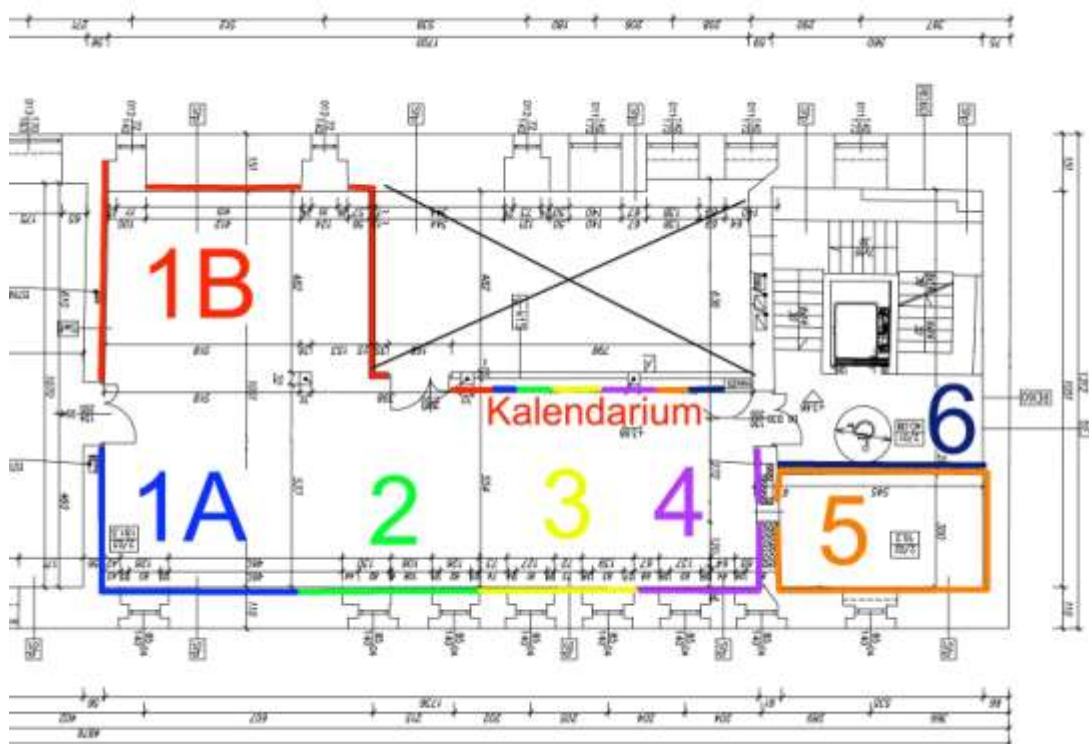
Dodatkowym elementem może być fragment Wyspy Spichrzów z Giełdą Zbożową, można wykorzystać cynowe miary ze zbiorów (w gablocie).

Dodatkowo, w obrębie całej wystawy:

jako symbol upływającego czasu można wykorzystać zabytkowy gnomon z ok. 1600 r. (elbląski). Drewniana tablica o wym. 88 x 84 cm. Nie potrzebuje osłony.

CZĘŚĆ III. ELBLĄG XIX I XX WIEK

LOKALIZACJA - 1 PIĘTRO (PATRZ PLAN NR 3 - wszelkie odniesienia w tej części scenariusza dotyczą planu nr 3)

Plan nr 3. Pomieszczenie 2 na I piętrze (obszar nie zaznaczony kolorem i numerami nie podlega konkursowi, w pomieszczeniu znajduje się wydzielona ścianami, zamknięta drzwiami przestrzeń - na planie pomieszczenie to jest zaznaczone X).

I - OGÓLNY OPIS/IDEA TEJ CZĘŚCI WYSTAWY

Cześć ekspozycji dotycząca Elbląga w XIX i XX wieku będzie dotyczyć jego rozwoju przemysłowego, przestrzennego w połączeniu z elementami historii miasta. Daty graniczne to pierwsza połowa XIX wieku i rok 1999.

Ideą tej części wystawy jest ukazanie ewolucji miasta jaką przeszło ono w wieku XIX – od portowego miasta po wielkie miasto przemysłowe, powstające w okresie rewolucji przemysłowej. Konieczne jest też ukazanie roku 1945 jako roku przełomowego w dziejach, który praktycznie zaciera dzieje wcześniejsze a jednocześnie rozpoczyna nowy etap w dziejach i rozwoju miasta. Ważne wydarzenia polityczne i społeczne połączone będą z informacjami o rozwoju i odbudowie miasta, o rozwoju powojennego przemysłu.

Elementy charakterystyczne (przejścia): początek XX wieku, 1945 r., współczesność. Całość wystawy ma charakter informacyjno-edukacyjny, a wystawa w zamierzeniu ma być interaktywną, dającą odbiorcy możliwość wyboru elementów, które będą go najbardziej interesować.

II - GŁÓWNE ELEMENTY/DZIAŁY WYSTAWY

TEMATY PORUSZANE W TYM DZIALE

Wystawa jest egzemplifikacją dwóch wieków z historii miasta, ukazaną poprzez jego element konstytuujący, a takim był przemysł, który od połowy XIX w. zmienił miasto portowo-handlowe w miasto przemysłowe. Taki charakter Elbląg utrzymał do końca lat 80. XX wieku. Z uzyskanych z działalności przemysłowej pieniędzy Elbląg rozwijał się gospodarczo i administracyjnie, prawie dwa razy zwiększył liczbę mieszkańców, powstawały nowe osiedla mieszkaniowe, kościoły, szkoły, obiekty użyteczności publicznej. Od tego elementu przemysłowego nadbudowujemy różne przetrzenie informacyjno-prezentacyjne, głównie oparte na ikonografii, jak też elementach filmowych i dźwiękowych, w mniejszej mierze na zabytkach fizycznych. Stąd elementy, związane z prezentacją produktów z elbląskich firm, statków, lokomotyw, samochodów itp., ale też np. robotnicze strajki. W ogólnym założeniu, ma to być przestrzeń dająca namiastkę wiedzy, lecz pobudzająca do dalszych poszukiwań, z wykorzystaniem działań i sprzętów multimedialnych, rozbudowujących elementy poznawcze. Przestrzeń ta powinna też dawać możliwość prowadzenia zajęć grup, klas szkolnych do 30 osób. W tym zakresie czasowym mamy kilkanaście tematów zajęć muzealnych.

Jako podstawowe źródło wiedzy o przemyśle w Elblągu sugerujemy - Lockemann Theodor, Elbing, Dari-Verlag Berlin 1926, s. 127-218

http://dlibra.bibliotekaelblaska.pl/dlibra/docmetadata?id=1232&from=&dirids=1&ver_id=&lp=2&QI=

Główne hasła wystawy to:

- Rewolucja przemysłowa i rozwój miasta
- Rok zmiany 1945
- Przejęcie miasta przez Polskę i odbudowa
- Przemysł po 1945 (hasła i przykłady)
- Elbląskie drogi do wolności (Sprawa elbląska, Grudzień 1970, Solidarność)
- Rok 1999 – wizyta papieska, reforma administracyjna kraju (utrata statusu miasta wojewódzkiego)
- Elbląscy kronikarze – Stefan Mula (film) i Czesław Misiuk (fotografia)

INNE WAŻNE INFORMACJE

- Przewidywana liczba skanowanych zdjęć planowanych do wykorzystania na wystawie – ok. 700 zdjęć oraz ok. 200 skanów reklam, gazet, planów i dokumentów, ok. 30 minut filmów; kilka kopii wybranych ważnych

dokumentów. Możliwe prezentacje zdjęć: system „plakatowy” – przeglądarka wbudowana w scianę ekspozycyjną, podgląd przez miniaturową wnękę, monitory dotykowe i stół multimedialny.

- Podpisy informacyjne: w j. angielskim, niemieckim, rosyjskim i oczywiście polskim.
- Do tego przy wejściu stojak z kartami dwustronnymi A3 (z laminowanymi) z opisami poszczególnych części wystawy i wybranych obiektów w językach: niemieckim, rosyjskim, angielskim, francuskim, szwedzkim, hiszpańskim, włoskim, litewskim, ukraińskim.

II.1 - ELEMENTY WYSTAWY

Część 1. Rewolucja przemysłowa i rozwój miasta

Przejście z części wystawy zawierającej historię Elbląga do pocz. XIX w. (**1a**)
Prezentuje początki nowoczesnego przemysłu w XIX wiecznym Elblągu.

Zastosowane środki:

- gabloty ekspozycyjne;
- wydruki;
- skany reklam, etykiet, nagłówków gazet.

Zabytki:

- gabloty ekspozycyjne;
- wydruki;
- skany reklam, etykiet, nagłówków gazet.
- ekran dotykowy min. 22cale – zeskanowana księga pamiątkowa na 100 lecie zakładów F.Schichau’a.
- 2 studzienki kanalizacyjne (klapy) – Schichau i Komnick. w zbiorach muzeum

1b - Przestrzeń będzie również wykorzystywana do zajęć edukacyjnych.

Zabytki:

- makieta fragmentu zabudowy Bulwaru Zygmunta Augusta autorstwa H.J. Pfau
- możliwe – ławki tramwajowe

SUGESTIE PRZESTRZENNE

- stojak z kartami formatu A3 z opisami wystawy w różnych językach
- wydruk wielkoformatowy wnętrza tramwaju ze zrekonstruowanymi fragmentami ławek

Multimedia: - tablica interaktywna

SUGESTIE PRZESTRZENNE dotyczące strefy pomiędzy strefą 1 i 2

Rozdzielenie części 1 od 2 za pomocą szklanej ściany z wydrukiem Bramy Targowej na pocz. XX w. wzdłuż szklanej ścianki, na wys. 0,8 m. pochyłe wydruki prezentujące reklamy, nagłówki gazet itp. (obie strony ścianki). Ścianka kończy się wysoką tubą szklaną, w której umieszczone drobne elementy (banknoty, medale, łyżki, filiżanki itp.)

Część 2. Lata 30-te XX wieku.

Zabytki:

Lata 30-te XX wieku.

- stolik kawiarniany z lat 30tych XX wieku
- zdjęcia, pocztówki, grafiki
- kopia gazety przedwojennej
- afisze i ogłoszenia z okresu przedwojennego
- afisze i ogłoszenia z epoki powojennej.

SUGESTIE PRZESTRZENNE

Lata 30-te XX wieku.

1. Zaaranżowany stolik kawiarniany z lat 30tych XX wieku. Za stołem ściana z powieszonymi obiektami z epoki - zdjęcia, pocztówki, grafiki. Na stole znajdować się będą w specjalnym gazetowniku (drewniana rączka) kopia gazety przedwojennej.
2. Zaaranżowany fragment słupa reklamowego. Jest on jednocześnie elementem dzielącym części 2 od 3. Połowa słupa (w cz. 2) będzie zawierała prezentację afiszy i ogłoszeń z okresu przedwojennego. Drugi fragment słupa (cz. 3) zawierać będzie analogiczne obiekty ale z epoki powojennej).

Rok zmiany 1945

Zmiana przynależności państwowej Elbląga.

Zabytki:

- fragment karabinu, łuski itp.
- gruz ceglany
- destrukty z okresu II wojny światowej – 15 obiektów (potłuczona ceramika, łuski, karabin)

SUGESTIE PRZESTRZENNE

Ścianka oddzielająca cz. 2 od 3 to wydruk na szkłe zniszczonej Bramy Targowej w lutym 1945 roku. Pod szklaną podłogą znajdować się będzie gruz i obiekty symbolizujące zniszczenia wojenne.

Część 3. Przejęcie miasta przez Polskę i odbudowa

Przemysł po 1945 (hasła i przykłady)

Elbląskie drogi do wolności (Sprawa elbląska, Grudzień 1970)

Odbudowa miasta, zniszczenia wojenne, sprawa elbląska, przemysł – Zamech, Truso, browar. Podwieszony sztandar PPR z Zamechu. Informacje o elbląskim grudniu 1970 i początku drogi do wolności.

Zabytki/eksponaty:

- zdjęcia ze zniszczeniami wojennymi;
- filmowa kronika wojenna (radziecka);
- plany miasta – przedwojenny i powojenny;
- zdjęcia z odbudowy i rozbudowy miasta;
- 3-5 obiektów fizycznych

SUGESTIE PRZESTRZENNE

Ścianka oddzielająca cz. 2 od 3 będzie zawierać (oprócz wydruku zniszczonej Bramy Targowej) wydruki dokumentów i nekrologów niemieckich i radzieckich z okresu II WŚ i walk o Elbląg. Ścianka kończy się wysoką tubą szklaną, w której umieszczone drobne elementy (banknoty, medale, łyżki, filiżanki itp.)
Podwieszony pod sufitem sztandar PPR z Zamechu.

Multimedia:

W tej części ekspozycji znajdować się będzie stół multimedialny:
Na ścianie zawieszony monitor dotykowy min. 19" z prezentacją i informacjami o badaniach archeologicznych w Elblągu i odbudowę Starego Miasta.
Drugi zawieszony monitor min. 19" zawierać będzie informacje o elbląskim grudniu 1970 i początku drogi do wolności. Przewidywane są wydruki wielkoformatowe.

Część 4. Współczesność. Drogi do wolności - Solidarność

Fragment ekspozycji poświęcony elbląskiej drodze do wolności (Solidarność w Elblągu).

Miejsce: ściana pomiędzy wejściem do Sali Kronikarzy a przejściem do drugiego ciągu komunikacyjnego i windy

Zabytki:

- wydruki plakatów, reklam, nagłówków gazet, etykiet czy druków ulotnych.

SUGESTIE PRZESTRZENNE i sugerowane sposoby prezentacji

Ścianka oddzielająca część 3 od 4 z wydrukiem współczesnej Bramy Targowej. Analogicznie do pierwszej ścianki szklanej wzdłuż na wysokości 0,8 m. umieszczone wydruki plakatów, reklam, nagłówków gazet, etykiet czy druków ulotnych.
Ścianka kończy się wysoką tubą szklaną, w której umieszczone drobne elementy (banknoty, medale, łyżki, filiżanki itp.).

Część 5. Elbląscy kronikarze – Stefan Muli (film) i Czesław Misiuk (fotografia)

Część wystawy poświęcona dwóm elbląskim kronikarzom: Stefanowi Muli (film) oraz Czesławowi Misiukowi (zdjęcia) oraz AKF Jantar.

- a) prezentacja zdjęć Cz. Misiuka
- b) wybór kronik S. Muli

Zabytki:

- elektryczny ekran projekcyjny
- 2 monitory dotykowe min. 22 cale
- rzutnik na półce nad drzwiami
- projektory i rzutniki do taśm filmowych – 4 sztuki (w tym 1 wys. 1,6m., szer./gr. ok. 30x40 cm na trójnogu)
- kamery filmowe – 5 sztuk
- taśmy filmowe, szpule – 5-10 sztuk
- aparaty fotograficzne – 3 sztuki
- przeglądarka filmów – 1 szt.
- sklejarka zdjęć – 1 szt.
- akcesoria robocze montażowe na stole – do 10 sztuk obiektów
- plakaty

- proporczyki – 3 sztuki
- wydruki wielkoformatowe

SUGESTIE PRZESTRZENNE i sugerowane sposoby prezentacji

Sala zaaranżowana na pokój montażowy AKF Jantar.

Na ścianie na wprost od wejścia podwieszony elektryczny ekran, na którym wyświetlane będą fragmenty kronik filmowych S. Muli (10 minut maksymalnie).

Prezentacja uruchamiana automatycznie przez fotokomórkę w drzwiach wejściowych.

Pod ekranem aranżacja stołu montażowego z AKF Jantar, z wykorzystaniem sprzętu znajdującego się w zbiorach Muzeum (projektory, kamery, aparaty, taśmy filmowe, i inne obiekty z AKF Jantar).

Na ścianie lewej (od wejścia) dwa monitory min. 19”calowe dotykowe:

Pufa/ławka do siedzenia dla dwóch osób.

Na ścianie dodatkowo umieszczone informacje o kronikarzach oraz kilka plakatów (wystawa muzealna, przeglądy filmowe – np. Amatorskich Filmów Pracowników Służby Zdrowia).

Multimedia:

- 2 monitory min. 19”calowe dotykowe

Część 6. Rok 1999 – wizyta papieska, reforma administracyjna kraju (utrata statusu miasta wojewódzkiego)

Miejsce: ciąg komunikacyjny – ściana naprzeciwko windy

Najważniejsze wydarzenie kończące wiek XX w Elblągu – wizyta papieża Polaka Jana Pawła II w Elblągu w oku 1999 oraz reforma administracyjna – utrata statusu miasta wojewódzkiego.

Jest to prezentacja z wykorzystaniem ekranu dotykowego 46”.

Zabytki:

- książeczka 20x12 cm z planem wizyty Jana Pawła II w Elblągu
- 4 bilety sektorowe - każdy 14,8x9,7 cm
- chusta rozdawana pielgrzymom
- ulotka z planem miejsca spotkania 21x15 cm

Sugerowane sposoby prezentacji:

- ekran dotykowy 46”.
- wydruki wielkoformatowe
- płaska gablota ścienna